

Sympatiens hemlighetsfulla makt

Recension

Fredrik Silverstolpe, Greger Eman, Dodo Parikas, Göran Söderström
(red) Göran Söderström: *Sympatiens hemlighetsfulla makt. Stockholms homosexuella 1860-1960*. Stockholms förlag. Stockholm 1999.

Så har då efter femton år den bok som många väntat på om Stockholms homosexuella kommit. *Sympatiens hemlighetsfulla makt. Stockholms homosexuella 1860-1960* har boken fått heta, och det första intrycket av den är att den är ett praktband: sidomfånget är 720 sidor, omslaget är påkostat och snyggt. Bokens layout är tilltalande och de många illustrationerna i form av bilder av människor, miljöer och konstverk lockar till både bläddring och läsning. Med sitt tilltalande yttre kommer boken med all sannolikhet att pryda sin plats på många soffbord under en lång tid framöver. Sannolikt kommer den också att inspirera till samtal om historia och minnen och bidra till det ökande intresset för homosexuellas situation i en gången tid.

I en bok av detta kolossalformat ryms stort som smått och den rymmer också såväl brister som fördelar. Några saker som kan diskuteras menar jag är omfångets relevans och innehållets perspektiv och dessa saker hänger delvis samman. Baksidestexten i kombination med bokens titel utlovar en bok om homosexuella, men det visar sig att man lovar mer än man håller. Boken handlar inte om homosexuella generellt, men desto mer om homosexuella män och redan i inledningen förklarar författarna detta med att källmaterialet som man bygger på tvingar fram ett enkönsperspektiv (s11-12). Lesbiskas historia i Stockholm ges ungefär fem procent av utrymmet i boken och känns dessutom stundtals påklistrad som ett torftigt alibi. De fem författarna Fredrik Silverstolpe, Greger Eman, Jens Rydström, Dodo Parikas och Göran Söderström har skrivit en bok som är av, om – och i hög grad för – bögar. Det är i och för sig inget fel i det, men varför inte ange detta i titeln? Framsidans bild av elva nakna kvinnor måste mot bakgrund av innehållet ses som ett utslag av självironi från författarnas

sida. Visserligen förklaras ett par gånger i texten att lesbiska redan har behandlats i en annan bok (Greger Eman: *Nya himlar över en ny jord. Klara Johansson, Lydia Wahlström och den feministiska vänskapskärleken*, 1993), men det hjälper inte läsaren av denna bok om Stockholms homosexuella.

Historikers skildring av vad som är människans historia har ända fram till våra dagar fokuserat på mannen, men de senaste årtiondena har ett genusperspektiv gjort sig alltmer gällande. Samtidigt har intresset för tidigare osynliga grupper i historien ökat – kvinnor, fattiga, homosexuella etc – och det känns tråkigt att se hur homohistoriker nu skapar samma mansfokuserande historia som den övriga forskarvärlden sakta är på väg att lämna. Här är inte källmaterialet fullt så tvingande som författarna gör gällande. Exempelvis bygger en del av boken på intervjuer – varför har inte kvinnor intervjuats i högre grad? Dessutom bestäms såväl perspektiv som frågeställningar av författarna själva: Jens Rydströms bidrag är här ett exempel på hur man trots ett mansdominerat forskningsläge ändå kan föra en diskussion med ett könsperspektiv.

Låt mig avsluta med ett exempel på hur det bitvis verkar som att man värjt sig för varje lesbisk inblandning i boken. Under den könsneutrala titeln "Vardagsliv 1855-1864" skriver en av författarna följande:

Det förekommer inga uppgifter om osedlighet mellan män på värdshuset/bordellerna (däremot sägs prostituerade kvinnor ibland älska varandra mer än sina manliga kunder). Men det hindrar inte att en genomgång av hur dessa miljöer såg ut och förändrades under perioden kan belysa frågan på ett nytt sätt. (s. 79)

Jakten på den manliga homosexuelles vardag är här så intensiv att frånvaron av exempel på manlig homoerotik gör att man ställer nya frågor och försöker belysa frågan på ett nytt sätt – tystnaden bidrar här till intensifierade forskarinsatser för att hitta mannen. Att man däremot hittar exempel på kvinnlig homosexualitet nämns bara parentetiskt som en bisats och röner inget fortsatt intresse.

Boken handlar således om homosexuella män – eller gör den det? På bokens baksida antyds att vi ska få reda på något om hur homosexuellas självsyn förändrats, och i inledningsdelarna talas om att författarna ser olika på homosexualitetens konstruktion, men detta utvecklas inte på något genomtänkt sätt i boken och frågan blir då vad homosexualitet egentligen är enligt

författarna. I den äldre tiden är det tydligt att en del män var ute efter sexkontakter med unga pojkar, ibland minderåriga. Hur skall detta tolkas? Menar författarna att homosexuella var något annat för låt oss säga femtio eller sjuttiofem år sedan? Har själva identiteten förskjutits? Eller är det så att källmaterialet, som ofta är rättsmaterial, styr resultatet så att det vi kan skriva om i hög grad är mäns kontakter med minderåriga? Här hänger läsaren i luften. Samma sak gäller en del av bildmaterialet. Vad säger egentligen bilderna på unga pojkar? Är de där som symboler för vad homosexualitet är? För vad homosexualitet har varit? Vilken roll spelar bilderna i författarnas berättande om homosexuella 1860 till 1960? Här hade en problematisering och teoretisering av materialet ökat dess betydelse.

Visserligen är intrycket att detta inte är en bok avsedd för i första hand akademiker, vilket också är bra, men kanske skulle det just därför vara på sin plats med lite tydligare slutsatser och analyser av empirin. Många av partierna i boken beskriver människor och händelser utan att författarna riktigt klargör vad som är intressant med det man beskriver. Det hade varit bra för läsaren om författarna, som ju alla besitter mycket gedigna kunskaper inom sina ämnesområden, hade varit behjälpliga. När det exempelvis konstateras att 60 män anhölls mellan 1880 och 1920 (s. 122) kan man undra varför det var så få? Här hade det varit intressant att få en större diskussion.

Ett annat exempel är kapitlet som behandlar bröderna Eugene och Adrian Jansson. Avsnittet är bitvis lysande skrivet och oerhört spännande. Kanske hade något av berättandet gått förlorat om man problematiserat texten, men jag tror att man hade tillfört något väsentligt eftersom risken är att den som har små förkunskaper missar en del intressanta poänger. Till exempel: varför är det så häpnadsväckande att Eugène kräver att få ta med sig sin Knut på middag? Det säger inte sig själv, och inte heller varför Knut blir accepterad i vissa sammanhang men inte i andra.

Utan problematisering blir bögnas Stockholmshistoria en skildring av ett liv som består av fest, män och sex. Inget ont i detta men är det en rimlig bild? Under rubriken "Homosexuella i vardagslivet" berättas om nattliga möten i parken, om hur flottan kommer till stan och om påkostade partyn hos Madame Sophie. Under vardagsliv ryms också berättelsen om ett lesbiskt bröllop. En bögs vardag i Stockholm under 1950-talet och framåt ter sig för en norrländsk medelväns som inget annat än ett Edens lustgård: här existerar inget av det som idag hör till vardagslivet i form av exempelvis arbetsliv. Självfallet måste detta ha varit en del också av en stockholmsbögs vardagsliv och eftersom kapitlet till stor del bygger på intervjuer måste det ha funnits möjlighet att få reda på hur det var att vara bög på en arbetsplats, eller hur man förhöll sig till den heterosexuella omgivning man rimligen måste ha kommit i kontakt med

på en rad olika sätt i just vardagen. Levde man dubbelliv och i såfall, hur påverkade det självsyn och identitet?

Att kritisera en bok för vad den inte innehåller kan synas vara ett lite billigt knep, men med tanke på dess omfång finns det ändå skäl att undra över varför så väsentliga saker valts bort, när en hel del mindre väsentligt fått utrymme. Några delar känns onödigt långa, inte minst därför att deras innehåll delvis presenterats tidigare på annat håll. De hundra sidorna om soldatprostitution hade vunnit på att bantas rejält: avdelningarna om levnadsberättelser och den internationella utblicken känns påhängda och står dessutom för en del onödiga upprepningar. Samma sak gäller rättsröteaffärerna som också vunnit på en nedbantning, i synnerhet som de vid detta laget är rätt väl kända och dessutom kanske kan sägas vara mer en del av den svenska homohistorien än den stockholmska. Riktigt vad avsnittet om GAN och den första svenska spelfilmen har med Stockholm att göra framgår inte heller. Däremot hade dessa delar kunnat bli självständiga artiklar i en antologi, eller varför inte en tidskrift.

Men boken har också förtjänster. I stort sett genomgående är den välskriven och fylld av intressanta, gripande och spännande berättelser. Kapitlet "Vänkskapssvärmeriets dilemma" är ett exempel på detta där text och citat vävs samman till ett fascinerande drama med en stark närhetskänsla, med Pontus Wikner i centrum. Det finns flera sådana avsnitt där man har svårt att släppa läsningen och särskilt fastnar jag för Göran Söderströms goda prosa som är en njutning att ta del av, men också Greger Emans rättframma dokumentära berättarstil. Hans kapitel "Café Frisk Luft" och "Bröderna Jansson" ömsom väcker tankar och lockar till skratt. Ofta bygger författarna sina avsnitt kring långa citat, en teknik som inte är alldeles utan sina risker, men här fungerar metoden bra och ger en god inblick i enskilda människors tankar och förhållningssätt.

Fredrik Silverstolpe, och ännu mer Jens Rydström, står för en stramare akademisk berättarstil. Silverstolpes inledning med en genomgång av det historiska rättsläget är informativt och ges liv genom några av de få exempel vi har av domar mot samkönad sexualitet i den tidigmoderna epoken. Båda dessa har också mer av problematiserande i sina texter än de övriga författarna.

Det har redan nämnts att bildmaterialet är påkostat och kombinerat med att författarna frikostigt använder sig av riktiga namn bryter man mot den anonymitet som ofta präglar historia om homosexuella. Personligen tycker jag att det är frigörande och sympatiserar med författarnas utgångspunkt att homosexualitet inte är något skamligt och därför inte heller bör behandlas som det. I de fall författarna har tyckt sig stöta på etiska problem har man valt att avidentifiera personer och man uppger också att efterlevande släktingar ibland har fått kommentera uppgifter. Väl avvägd är metoden ett uppfriskande avbrott i allt tissel och tassel som inte minst omgett kända personer i Stockholms gayvärld.

Boken bidrar här till att homosexuella män träder fram som gjorda av kött och blod och inte bara förekommer som anonyma skuggfigurer.

Sympatiens hemlighetsfulla makt är en bok som många medelålders och äldre bögar kommer att älska att läsa. Den är något så ovanligt som en bok skriven av, om och för den gruppen och det är dem väl unnat att den nu äntligen kommit. Med ett annat perspektiv hade boken sannolikt glatt en bredare läsekrets och i bildlig mening blivit en än större bok än den nu är.

Svante Norrhem

Manuskript

Manuskript inom tidskriftens ämnesområde som inte varit publicerade tidigare kan insändas till redaktionen (se adress på denna tidskrifts tryckorts-sida). De granskas före ev. tryckning av minst en av redaktionens universitetsanknutna medlemmar.

Manuskript skall helst vara inskrivna på diskett (PC eller Macintosh, DOS eller Windows) samt åtföljas av utskrift och uppgift om använt ordbehandlingssystem. Redaktionen ansvarar dock inte för ej beställda insända manuskript eller bilder.

Omfång och språk

Antalet sidor bör vara mellan 10 och 15 (25.000-30.000 nedslag.) Använda språk är svenska, norska, danska, med sammanfattning på engelska. Finska översättes till svenska. Punkt användes efter förkortningar. Bok- och tidskriftstitlar kursiveras (spärning eller understrykning får ej användas). Längre citat återges i mindre grad med indrag och utan omgivande citattecken.

Illustrationer

Redaktionen ser gärna att texten kompletteras med bilder, som lämnas i form av lätt reproducerbara diagram el. dyl., resp. goda, helst svartvita fotografier (för redaktionens granskning kan dock goda fotokopior lämnas).

Noter

Noter sättes som slutnoter och får inte innehålla fullständiga litteraturreferenser. Försök att inkludera sådana referenser i huvudtexten, t.ex.: (Whitam 1987 s 38). Även i noterna användes kortreferenser.

Litteraturreferenser

Anförd litteratur redovisas i litteraturförteckningen enligt svensk vetenskaplig standard. Detta innebär bl.a. att **förlag inte skall anges**, utan endast förlagsort. Engelsk-språkiga titlar återges **utan versaler** utom i vissa nationsbeteckningar mm., t.ex.:

Weeks, Jeffrey (1977): *Coming out: Homosexual politics in Britain from the nineteenth century to the present*, London 1977.

Artiklar i tidskrifter och antologier redovisas med huvudtiteln kursiverad:

Simon, William och Gagnon, John (1967): "Homosexuality: The formulation of a sociological perspective" *Journal of health and social behavior* 1967:8.

Korrektur

Författaren erhåller sedan texten är granskad och antagen ett korrektur, som typografiskt inte behöver motsvara den i slutversionen tryckta texten. Ev. ändringar i texten är markerade med streck, t.ex.:

I inledningsartikeln till samlingsboken *volymen Homosexual behavior* 1980 framhåller Judd Marmor vikten av att klart definiera vad man avser med "homosexualitet": är det ett beteende, en rad sexuella akter eller ett sinnestillstånd?

Inga textförändringar (utom nödvändiga rättningar av sakfel) får göras i det översända korrekturet.

Författarexemplar

Författaren erhåller ett exemplar av den tryckta utgåvan och 25 särtryck. Exemplar därutöver kan beställas genom förlaget Scandinavian University Press.